

İLKÖĞRETİM 5. SINIF PROGRAMININ ÖĞRENCİLERİN YANSITICI DÜŞÜNME BECERİLERİNİ GELİŞTİRMESİNE İLİŞKİN SINIF ÖĞRETMENLERİ GÖRÜŞLERİ

Tuncay DİLCİ* - Tuğba BABACAN**

Özet: Araştırma, ilköğretim 5. sınıf programının öğrencilerin yansıtıcı düşüncelerini geliştirmedeki etkisine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Araştırma betimsel nitelikte olup tarama (survey) modeline dayalı nicel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubu, 32 ilköğretim okulunda çalışan 160 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Öğretmenlerin ilköğretim programının yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik görüşlerinin incelenen değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği saptanmıştır. Yeni mezun öğretmenlerin kıdemli öğretmenlere nazaran programın öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik görüşlerindeki katılmama düzeylerinin daha düşük olduğu görülmüştür. Eğitim Fakülteleri mezunlarının Diğer fakültele oranla programın yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik görüşlerinde daha üst düzeyde katılmadıkları görülmektedir. Genel çerçevede, öğretmenlerin 5. sınıf programının yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmede düşündükleri sonucuna ulaşılmaktadır. Araştırma sonuçlarının dikkate alınarak programın yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmesinin sağlanması ve yaşanan aksaklıkların giderilmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Yansıtıcı düşünme, Sınıf öğretmeni, Program

The Views of The Primary School Teachers' Depending on the Fifth Grade Curriculum in Development of Reflective Thinking Skills

Abstract: The study aims to investigate the views of the primary school teachers towards the fifth grade curriculum on the development of reflective thinking skills. The study is based on the survey model. The study group consists of 160 primary school teachers from 32 primary school in Sivas. The views of the study group towards the effect of reflective thinking skills in the

---

* Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü

** Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi.

fifth grade curriculum do not show statistically difference depending on the some variables. The newly graduated teachers think that the programme does not improve the reflective thinking skills slightlier than the senior teachers. The teachers from faculty of Education do not agree more intensely that the programme improves the reflective thinking skills than the teachers graduated from other faculties. The results are in the way that the fifth grade programme does not improve the reflective thinking skills in general. It is suggested that the results of the study should be taken in to consideration, the deficiencies should be minimized and the need for improving reflective thinking skills in the fifth grade programme should be fulfilled.

Key Words: Reflective Thinking, Primary School Teacher, Curriculum

Giriş

Bilginin hızla değişmesiyle günümüz dünya anlayışı ve toplumsal dokuda değişimler yaşanmaktadır. Yaşanan değişimle birlikte pek çok alan bu durumdan etkilenmektedir. Alanlar arasında etkileşimsel bir ilişki olması nedeniyle çoğu alan aynı hızla değişimin etkisine girmekte ve beklentilerini o yönde belirlemektedirler. Eğitim, bir sistem olarak değişim ile iç içedir. Bu bağlamda, sürece uygun dönüşümleri kendi sistem bütünlüğü içerisinde yaşaması kaçınılmazdır. Tarihin her döneminde eğitim kavramı çatısı altında neyin, nasıl, ne zaman, ne şekilde ve kim tarafından verileceğine dayalı kaygı ve düşünceler her zaman var olmuştur. Tüm bu sorulara aranan yanıtlar bizi program geliştirme çalışmalarına yöneltmiş ve eğitimle ilgili gelişmeler bu disiplin alanını koordine etmiştir. Bu çerçevede öğrenme-öğretmeye ilişkin yaklaşımlar bazı aşamalardan geçerek program geliştirme kapsamında bugünkü duruma gelmiştir.

Ülkemizde 2005-2006 eğitim öğretim yılında yürürlüğe giren ilköğretim programı ile eğitim-öğretimin benimsediği anlayışta değişim meydana gelmiştir. Programın benimsediği anlayışın değişmesi ile programın boyutlarında da önceki programlara göre farklılaşmalar olduğu görülmektedir. Göze çarpan farklılıklardan en temeli hedefler boyutundaki değişimdir. Nitekim Fer (2005), hedef davranışlar yerine kullanılan kazanımların, çocukların doğrudan gözlenebilir davranışlarının yanı sıra, bilgi, beceri, tutum ve değerleri de içeren ifadeleri de kapsadığını belirtmiştir. Kazanımlar belirlenirken üründen çok, beceriler esas alınmıştır. Belirtilen değişikliklere dayanarak öğrencinin, kendisine sunulan bilgileri edilgen bir biçimde öğrenmeye çalışması yerine, öğrenme-öğretme sürecinde aktif rol oynaması, bilgiye bizzat kendisinin ulaşması ve uyaranları kendi içinde içselleştirmesi amaçlanmış olduğu söylenebilmektedir. Buna göre yeni öğrenme anlayışı olan yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı, bireyin içinde yaşadığı dünyayı kendince anlamlandırma çalışmalarına dayanan bir öğrenme yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre her birey,

kendi öğrenmesi ile ilgili kuralları ve zihinsel modelleri kendisi oluşturur. Yapılan çalışmalara bağlı olarak öğrenme, yeni deneyimlerin, var olan zihinsel modeller ile bütünleştirildiği bir uyarılma süreci sonucunda gerçekleşir (Gömleksiz ve Dilci, 2007).

Yeni programda öğretmenin öğrenciye sunduğu bilgiler öğrenciler tarafından olduğu gibi alınmamaktadır. Öğrenciler kendilerine sunulan bilgileri yorumlayarak kendilerine özgü bir şekilde algılama sürecinden sonra bilgileri özümsemektedirler. Yeni programı da bu anlamda doğru ve etkili bir şekilde uygulayabilmek için eğitici rolünü üstlenenlerin rol tanımlamalarını doğru bir şekilde bilmesi ve bu yönde hareket etmesi gerekmektedir(Gömleksiz ve Dilci,2007).

2004 yılında Milli Eğitim Bakanlığının başlattığı yeni program ile öğrencilerin dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan, eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık hâline getiren, estetik kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler olarak yetiştirilmesi hedeflenmiştir (MEB, 2006a). Bu program, öğrencilerin gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla ilişkilendirebilmelerini ve karşılaştıkları sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşünmelerinin sağlanması (MEB, 2008); sosyal, ekonomik ve etik değerleri, kişisel ve çevresel sorunlarını fark etmelerini, bunlarla ilgili sorumluluk taşımalarının ve bilinçli kararlar vermelerinin sağlamaktadır (MEB, 2006b). Ayrıca, bağımsız düşünebilme ve karar verebilme, öz düzenleme gibi bireysel yetenek ve becerilerinin gelişmesinin (MEB, 2009) ve günlük yaşamlarında ihtiyaç duyacakları yeterli bilgiye sahip olmalarının, bu bilgiyi gerçek yaşam durumlarına uyarlayabilmelerini, iletişimsel becerilerinin geliştirebilmelerini (MEB, 2006c) amaçlamaktadır.

Yapılandırmacılık kavramı aslında bir öğretim yöntemi değildir. Öğrenmenin oluşumuna ilişkin bir teoridir. Bir başka deyişle, “insan nasıl öğrenir?” sorusuna cevap veren bir öğrenme teorisidir. Bu görüşü ortaya atan bazı bilim adamlarına göre bir bilgi felsefesidir. Yapılandırmacılığın benimsenmesi doğrultusunda, günümüz eğitim-öğretim ortamlarında düşünce ve uygulama bazında önemli değişiklikler olması ve bunların bilinen öğretim yöntemleri ve ölçme değerlendirme uygulamalarına getirdiği yenilikler mevcuttur (Taşpınar, 2009: 198). Jonassen (1991) oluşturmacı öğrenmede öğrenme sonuçları önceden tahmin edilemediği için öğretimin kontrol değil teşvik edici olması gerektiğini vurgulamaktadır. Öğretmenlerin en iyi şekilde neyi nasıl öğreteceklerini tasarlaması yerine, öğrencilerin en iyi hangi koşullarda öğreneceklerini düşünmeleri daha önemlidir (Tezci ve Gürol, 2003: 51).

Öğrenme ortamına ilişkin algının değişimini zorunlu kılan nedenlere bakıldığında bilim ve bilginin değişimindeki hızın temel neden olduğu görülmektedir. Hızla değişen bilgi dünyasında bazı bilgiler öğrenmiş ve bunlarla yetinmeye çalışan bir bireyin başarı şansı kalmamıştır. Değişime açık, değişimi yakalayan, farklı düşünebilen, yansıtıcı ve eleştirel düşünme becerisine sahip, üst düzey düşünme becerileri sergileyebilen bireyler için öğrenme ortamları tanımlaması ve sınırlarının yeniden sorgulanması gereklidir (Lea, Stehanson&Tray, 2003, Kim, Grabovski, Shaharma, 2004' ten Akt. Acat, 2005: 3). Öğrenci merkezli eğitim anlayışına göre düzenlenen öğrenme ortamında esnek bir yapının bulunduğu, zaman, konu vb. yapıların bu esnek duruma uyum sağladığı ifade edilebilmektedir. Yapılandırmacı anlayışın temele alındığı bir eğitim-öğretim ortamında bireylerin üst düzey düşünme becerilerinden biri olan yansıtıcı düşünme becerilerini sergileyebilecekleri bir ortamdan söz etmek mümkündür. Dolayısıyla yansıtıcı düşünmenin ne anlama geldiği, böyle bir anlayışın var olduğu program özellikleri, öğretmen-öğrenci rolleri ve geliştirilmesinde kullanılan etkinliklerin neler olduğunu bilmekte fayda olduğu tartışılmaz bir gerçektir.

Yansıtıcı Düşünme:

Yansıtıcı düşünmenin temelleri Dewey'e dayanmaktadır. Yansıtıcı düşünme ile ilgili pek çok tanım yapılmıştır. Dewey (1996), yansıtıcı düşünmeyi sonuçtan, bilinenden yola çıkarak akıl yürütme yolu ile bilinmeyen keşfi olarak ifade etmiştir. Newton'un herkesçe bilinen bilgileri, alışılmamış bir kalıp haline sokarak kullanması buna örnek olarak verilebilir. Benzer şekilde Boyd ve Fales (1983) de, yansıtıcı düşünmeyi, deneyim vasıtasıyla tetiklenen sorunları içsel biçimde inceleyerek ve araştırarak, kişinin kendi anlamını oluşturduğu ve anlamsal bakış açısını değiştirme ile sonuçlanan bir süreç olarak tanımlamıştır (Bayrak, 2010:1). Epstein (2003), bu süreci değerlendirme ile beraber hatırlama olarak ifade etmiş, Gelter (2003) de bu süreçte bireyin sorumluluğunu düşünüp planlayarak etkin olduğunu vurgulamıştır (Bayrak, 2010:2). Phan (2009) ise, yansıtıcı düşünmenin, günlük ve profesyonel yaşamda karşılaşılan sorunları çözmeye katkı sağlayacak gelecekteki davranışlarımızı biçimlendirme olasılığı ve düşüncesinin bir sonucu olarak ele alınabileceğinden bahsetmektedir. Yansıtıcı düşünme, bahsedilen tanımlamalar ve açıklamalarda vurgulanan öğeler dikkate alınarak daha ayrıntılı olarak şu şekilde tanımlanabilir: Bir karışıklık durumunda, bireyin durumla ilgili rahatsızlığını gidermek amacıyla, duygu, inanç ve bilgisini, birbirini destekleyecek biçimde ardışık ve tutarlı olarak sıralayıp, ortaya çıkan sonuçların mantıksal uygunluğuna göre kabul ya da reddedilmesine bilinçli bir şekilde karar verme sürecidir (Bayrak, 2010: 2).

Yansıtma kavramı sistematik olarak ilk defa eğitimin çeşitli konularını açıklamak ve bunlara yön vermek amacıyla Dewey (1933) tarafından açıklanmış olup uygulamacıların pratik sorunlarıyla ilgilenen, bunlara uygun ve

gerçekçi çözümler üretmeye çalışan etkin, amaçlı ve istikrarlı düşünme süreci anlamına gelmektedir. Daha sonraları bu kavram Schön (1983; 1987) tarafından tekrar ele alınarak detaylı bir şekilde yorumlanmıştır. Ona göre yansıtma, uygulamacıların gerçekte ne yaptıklarını yakından incelemeye dayanan bir yaklaşım sunmaktadır (Akt. Ekiz, 2006: 47). Bu anlamda, düşünce bir sorgulama çemberini içerir. Sorgulama çemberi, sorun yaratan bir durumun algılanmasıyla başlatılır. Fark edilen bu duruma yeni anlamlar yüklenir ve analiz edilerek çözülmeye çalışılma aşaması yansıtma eyleminin oluşmasını sağlar.

Schön (1987) yansıtmayı, yansıtma eyleminin zamanını göz önünde bulundurarak, “eylemde yansıtma” (reflection-in-action), “eylem üzerine yansıtma” (reflection on-action) ve “eylem için yansıtma” (reflection-for-action) olmak üzere üç kategoride incelemiştir. Eylemde yansıtma, bir eylem devam ederken bireyin beklenmeyen bir durumla karşılaştığında, o anda ve sezgisel olarak cevap verebilmesi ve çözüm üretebilmesidir. Eylemde yansıtmanın gerçekleşebilmesi için bireyin, bilinçli olma, eleştirel düşünme ve hızlı hareket etme gibi özelliklere sahip olması gerekmektedir. Eylem üzerine yansıtma, eylem sona erdikten sonra geriye dönüp değerlendirme yapma ve eylemler üzerine tekrar düşünmektir. Eylem için yansıtma ise bu iki tip yansıtmanın daha sonraki eylemlere rehberlik etmesi ve eylemleri yeniden yapılandırmada kullanılmasıdır. Bununla beraber, Dewey (1952) yansıtma kavramının düşünce tarafından oluşturulduğunu belirterek yansıtma düşüncesinin davranışlarımıza şekil verdiğini vurgularken, Schön (1987) yansıtma düşüncesinin davranışlarımız üzerine düşünme sonucunda ortaya çıktığını vurgulamaktadır (Alp ve Taşkın, 2008: 312).

Eğitimde yansıtıcı düşünme, öğrenme-öğretme sürecini bir bütün olarak ele alan ve öğretmen ve öğreneni anlama çabasıdır. Yansıtıcı düşünme, öğrenenlerin mümkün olduğunca üst düzey beceri seviyelerine ulaşmalarına yardımcı olur (Taghliou, 2007: 90). Ross, Bondy ve Kyle (1993)’e göre, yansıtıcı düşünme öğretim içeriğinin ve sürecin nasıl planlanacağına ve süreçte alınan sorumluluklara etik ve mantıksal açıdan bakabilmedir (Rodriguez ve ark., 1998: 3). Yansıtmanın 'Ne yapıyorum?,' 'Ne yaptım?,' 'Ne oldu?,' 'Burada neler oluyor?' gibi sorularla başladığı yönünde değişik görüşler vardır (Ailen ve Casbergue, 1997: Akt. Ünver, 2003: 17). Bu tür sorular, bireyin yaptıklarına ilişkin düşündüğünün göstergesi olarak kabul edilmektedir. Yansıtıcı düşünebilmek için, öncelikle temel düşünme becerilerine ve destekleyici bir ortama gereklilik vardır. Yansıtma, hedef dayanaklı ve çaba gerektiren bir düşünmedir. Öğretmenler yansıtmanın çıkış noktalarını ve sonuçlarını gördükçe, daha iyi sorun çözümler olabilmek için yansıtmaya katılmayı daha çok isteyeceklerdir (Wakefield, 1996: Akt. Ünver, 2003: 17). Kitson ve Merry (1997) yansıtıcı düşüncenin sorgulama, öz eleştiri yapma gibi nitelikleri içerdiğini belirtmektedir (Alp ve Taşkın, 2008: 317). Bunu başarabilen birey,

aslında kendi öğrenme sürecini sorgulamaktadır. Dewey (1910; 1933)'e göre yansıtıcı düşünebilen birey aktif, kararlı ve sahip olduğu varsayımları ve deneyimleri sorgulayabilen açık fikirli, gayretli ve sorumluluk sahibidir (Şanal Erginel, 2006:13).

Schön (1983)'e göre öğretme, teknik bilginin harekete dökülmesinden çok bir problem çözme etkinliğidir ve öğretmenin kendi bilgi ve hareketlerini yansıtması ile bir bağ kurar. Schön, öğretmeni zaman ve mekan bağlamında pratik bilgilerle donanmış bir profesyonel olarak görür ve bu noktada yansıtma, öğretmenlerin sahip oldukları bilgiyi uygulamalarında önemli bir anahtardır (Yoon ve Kim, 2010: 284). Yansıtıcı öğretimin sağladığı pek çok yarardan bahsedilebilir. Yansıtıcı öğretim, pratik yapmaya imkan tanıyan baskısız bir ortam sağlar; öğretim deneyimlerinin tecrübe edilmesine ve paylaşımına imkan sağlar; iletişimi destekleyen bir atmosfer sağlar; başkalarını gözlemleme fırsatı yaşatır; öğretme sürecinde harcanan zaman ve paranın etkili kullanılmasını sağlar; öğretimin içine odaklanır ve anında geribildirim sağlar (Taggart ve Wilson, 2005:105).

Yansıtmayı tam olarak geliştirmek uzun zaman alır. Nitekim, Ünver (2003)'ün Ailen ve Casbergue (1997)'den aktardığına göre, deneyimsiz, orta düzeyde deneyimli (1-6,5 yıl) ve deneyimli (en az 10 yıl) öğretmenlerin kendilerinin ve öğrencilerinin dersteki davranışlarını anımsama düzeylerini belirlemek amacıyla yaptıkları araştırma yansıtmanın, uzun zaman aldığını ortaya koymuştur. Bu nedenle, öğrencilerde yansıtıcı düşünmeyi geliştirmek için sabırlı olmak gerekmektedir. Yine, Dewey (1910; 1933)'e göre yansıtma, alışkanlığa bağlı bir süreç olmaktan çok eğitim, denetim, destek gerektiren ve sonradan öğrenilen bir süreçtir. Her şeyden öte, öğretmenin sağladığı dönüt yansıtıcı düşünmeyi geliştirmede sayılabilecek etkili yollardan birisidir (Şanal Erginel, 2006: 28).

Yansıtıcı Öğretmen Özellikleri:

Eğitim-öğretim sürecinde yansıtıcı öğretim uygulamalarına yer verilebilmesi için yansıtıcı düşünmeye uygun ortamın düzenlenmesi gereklidir. Uygun ortamların oluşturulmasını ve yansıtıcı düşünme uygulamalarının gerçekleştirilmesini kapsayan yansıtıcı öğretimde ise öğretmen-öğrenci arasında etkili iletişimi ön plana almak, öğrencileri etkili öğrenmeye güdülemek ve sürekli sorgulayarak etkili öğrenmeyi sağlayacak düzenlemeler yapmak gereklidir. Bunun için öncelikle öğretmenler, yansıtıcı öğretim esasları açısından iyi yetişmiş olmalı ve bu kapsamda uygun etkinlikler planlayarak uygulamalıdır (Taşpınar, 2009: 203). Kentucky Öğretmen Standartları (1999), öğretmenin özelliklerini tanımlarken programları, öğrenme- öğretme durumlarını değerlendiren ve yansıtıcı becerilere sahip olan birey olarak tanımlamaktadırlar (Campoy ve Radcliffe, 2002: 3-4). Yansıtıcı düşünen

öğretmen özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Tekkaya ve ark.,2005; Ünver, 2003; Demirel, 2010):

- Yansıtıcı öğretmenler yeni bilgiler edinen ve bilgilerini sürekli yenileyerek güçlendiren kişilerdir

- Kendi görüşlerine ve öğretim uygulamalarına karşı soru ve tepkilere açıktır. Sınıf içi olaylar için değişik açıklamaları araştırır ve bir karar ya da durumu desteklemek ya da değerlendirmek için kanıt kullanır

- Öğrencilerin bireysel, eğitsel ve duygusal gereksinmelerinden sorumludur. Her çocuğun ilerlemesini sürekli olarak denetler. Verdiği kararların ve öğretim yöntemine, öğrenme ortamına ya da okul kültürüne ilişkin yaptığı değişikliklerin sonuçlarını düşünür ve kabul eder

- Öğretimini incelerken içten davranır

- Yansıtıcı düşünceye sahip öğretmenler, öğretme sanatı ve bilimin iyi yönleri ile ilgilenirler.

- Yansımacı öğretmenler, sorunlarla uğraşırken bunları sadece tanımlayıp genelleme yapmakla değil, aynı zamanda kendi mesleki gelişimlerini ve uygulama anlayışlarını değiştirmek için kullanırlar

Özetlemek gerekirse, yansıtıcı düşünmeyi benimseyen öğretmenler, karşılaştıkları duruma sorgulayıcı yaklaşarak kendi öğretme durumları ve öğrenme durumları üzerindeki etkileri üzerinde sürekli düşünür ve değerlendirirler. Analiz sonucunda olaylara birçok açıdan bakarak kendilerini, süreci ve aksayan durumları düzenlerler.

Yansıtıcı Düşünen Öğrencinin Özellikleri:

Yansıtıcı düşünme yaklaşımının temele alındığı bir eğitim-öğretim sürecinde öğretmen rollerindeki değişimin yanı sıra öğrenci rolleri de değişmektedir. Öğrenciler tek bilgi kaynağı olarak gördüğü kitap yerine eğitim teknolojisini, eğitim çevresindeki canlı cansız kaynakları en etkin biçimde kullanacak şekilde yetiştirilecektir. Bu durum, öğrenciyi kitapla öğretmen arasındaki bilgi taşıyıcılık rolünden çıkarak araştırmacı rolüne sokacaktır. Yorulmaz (2006)'ın ifadelerine dayalı olarak yansıtıcı düşünmenin öğrencilere aşağıdaki yararları sağladığı görülmüştür:

- Yeni fikirler üretir
- Problemleri çözer
- Yansıtıcı ve biliş üstü becerileri geliştirir ve uygular
- Fikirleri, duyguları ve tavırları inceler/ belirtir/ açıklar/ değerlendirir
- Kendine olan güvenini geliştirir
- Etraflıca ve yaratıcı düşünmeyi iletir
- Görsel yolla öğrenir
- Bilgideki eksiklikleri aydınlatır
- Kendini ve ihtiyaçlarını değerlendirir

- Amaçları ve eylem planını ortaya koyar
- Çalışma ve düzenleme becerilerine yardım eder

Özetlemek gerekirse, yansıtıcı düşünme becerileri gelişmiş bireyler, bağlantılı olarak diğer üst düzey düşünme becerilerini de (yaratıcı düşünme, problem çözme, biliş üstü beceriler gibi) geliştirmiş olmaktadır. Dolayısıyla, kendine inanan, çok yönlü düşünebilen, kendini ve gelişim sürecini değerlendirebilen bireyler olarak yetişmektedirler.

Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştirme Yaklaşımları:

Yansıtıcı düşünmeyi geliştirici yaklaşımlar konusunda bilinçlenme öğretmenin, öğrencinin öğrenmesini kılavuzlamasında ve eğitim programını hazırlamasında yardımcı olur. Dolayısıyla öğretmen, öğrencinin öğrenme gereksinimlerine, ilgilerine, yeteneklerine, tutumlarına ilişkin bilgi edinebilir; öğrencinin kendi hedeflerini belirlemesine yardımcı olabilir; öğrenciye uygun öğrenme materyalleri hazırlayabilir ve öğrenciye uygun öğrenme yaşantıları düzenleyebilir.

Öğrencinin yansıtıcı düşünmeyi geliştirici yaklaşımları uygulayabileceği etkinliklerden bahsedilmek istendiğinde bunlar aşağıdaki biçimde sıralanabilir (Wilson ve Jan, 1993: Akt. Ünver, 2003):

- Yeni düşünceler oluşturma
- Sorun çözme
- Öncelikleri belirleme
- Yansıtıcı ve biliş ötesi becerileri deneme ve geliştirme
- Düşünceleri, tutumları ve duygulanımları inceleme / tanımlama / açıklama / değerlendirme
- Kendine güven duygusu kazanma
- Yatay (lateral) ve yaratıcı düşünmeyi geliştirme
- Görsel yolla öğrenme
- Bilgi yanlışlıklarını ortaya çıkarma
- Kendini değerlendirme
- Gereksinimlerini değerlendirme
- Hedefler belirleme - eylem planı yapma
- Çalışma ve örgütlenme becerilerini kazanma

Yansıtıcı düşünmeyi geliştirmek için bazı yaklaşım ve tekniklerden yararlanılabilir. Bunlar öğrenme yazıları, kavram haritaları, soru sorma, kendine soru sorma, anlaşmalı öğrenme, kendini değerlendirme, tartışma, portfolyo, mikro-öğretim, gözlem ve seminer çalışmaları olarak ele alınabilir.

Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştirici Bir Eğitim Programının Özellikleri:

Yansıtıcı düşünmeyi geliştirme, eğitim programının önemli bir işlevi olarak görülmektedir. Jacobsen, Eggen ve Kauchak (1999) yansıtmayı, planlamayı gerektiren nedenlerden biri olarak düşünmektedir. Onlara göre, yansıtma öğretmenlerin hedeflerine, hedeflerinin niçin önemli olduğuna ve öğrencilerin bu hedeflere ulaşmalarına nasıl yardımcı olacaklarına ilişkin açık kararlar almalarını sağlar. Dikkatli bir planlama olmaksızın gerçekleştirilen yansıtma süreci karanlık ve belirsiz olur. Nitekim yansıtma temel olarak "Aldığım kararlar ne kadar etkiliydi?" sorusunu sorar. Öğrencilerin yansıtıcı düşünmeyi öğrenmeleri büyük oranda katıldıkları eğitim programının niteliğine bağlıdır (Akt. Ünver, 2003). Yansıtıcı düşünmeyi geliştiren bir eğitim ve öğretim programının öğeleri şu nitelikleri taşımalıdır:

Ülkemizde 2005–2006 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konulan ilköğretim programı yapılandırmacı yaklaşımı benimseyen dolayısıyla da öğrencinin öğrenme öğretme sürecinin merkezinde bulunduğu, bilgiye ulaştığı, öğretmenin ise bu süreçte öğrenciye rehberlik ettiği bir eğitim-öğretim anlayışının özelliklerini taşımaktadır (MEB, 2009). Yürürlüğe giren yeni ilköğretim programında öğretmen merkezli geleneksel eğitim anlayışından uzaklaşarak öğrenci merkezli ve yapılandırmacı yaklaşımı esas alan bir yaklaşım temel alınmaktadır. Program öğrenci katılımını vurgulamakta ve etkinliklerle zenginleştirilen esnek bir yapıya sahip olmaktadır. Öğrencilerde geliştirilmesi hedeflenen ortak beceriler incelendiğinde ise yapılandırmacı yaklaşımın ve yansıtıcı düşüncenin temelini oluşturan eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, problem çözme, araştırma, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma ve girişimcilik gibi becerilerin esas alındığı görülmektedir (Alp ve Taşkın, 2008: 317). Bu sebeple yeni uygulamaya konulan ilköğretim programının yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirdiği düşünülebilir.

1.2. Araştırmanın Amacı:

Eğitimin temel misyonu, toplumu çağdaş uygarlık seviyesine ulaştıracak nitelikli insan gücünü yetiştirmektir. Bu amacın yerine getirilmesinde temel basamak, eğitim programlarının toplumun iç dinamiklerini dikkate alarak, toplumsal gereksinimleri karşılayabilecek nitelikte hazırlanmalarıdır. Ülkemizde 2005-2006 yılında ilköğretim programlarında değişik bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Uygulanan ilköğretim programı yapılandırmacı öğretim yaklaşımına dayalıdır. Yapılandırmacı öğrenme ortamlarında öğrencileri düşündürmeye yöneltmek ve problemlere çeşitli çözüm yolları geliştirmede onları desteklemek temele alınır.

Dolayısıyla, yetiştirilmek istenen insan tipi ezbere dayalı bilgilerle donanan, basmakalıp fikirlerle bir dünyada sıkışıp kalan, hazırca bir biçimde bilgiyi edilgen olarak alan değil; soru soran ve sorgulayan, kendi problemlerini kuran

ve çözen, tartışan, sınıf dışındaki öğrenme fırsatlarını da değerlendiren birey ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla bilginin onu yönlendirmesine fırsat vermeden birey, bilgiyi yapılandırarak pratik bir kullanım haline getirmektedir. Bu da öğrenenin süreçte aktif rol oynadığının ve süreci kendisinin değerlendirip şekillendirdiğinin bir göstergesidir. Program her şeyden öte öğrenenlerin düşüncelerini ve karmaşık bir durumda ne yapacaklarını kavrayabilmelerini benimsemektedir. Üst düzey düşünme becerilerinden biri olan yansıtıcı düşünmenin özellikleri de bahsedilenlerle benzerlik göstermektedir. Dolayısıyla yapılandırmacılığı temele alan 2005 ilköğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini gelişmesini sağlayacak nitelikte olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın amacı ilköğretim 5.sınıf programında öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmesinin düzeyini ortaya çıkarmaktır.

1.3.Araştırmanın Önemi:

2005-2006 yılında uygulamaya geçirilen ve halen daha uygulanmakta olan yapılandırmacı öğretim yaklaşımı ile eğitimde öğretmen merkezli öğrenen merkezliye doğru bir yönelim meydana gelmektedir. Bu bağlamda, öğretmenin bilgiyi aktarıp öğrencinin aldığı devir kapanmakta; öğrenenin bilgiyi zihninde işleyerek yapılandığı, öğrenme sorumluluğunu üstlendiği, karmaşık durumlarda ne yapılabileceğine dair çözümler üretilebildiği, yapıcı, yaratıcı, akılcı, eleştirel ve doğru düşünme yollarını benimsedikleri, problem çözme, karar verme becerilerini geliştirdikleri ve kendi öğrenme süreçlerinin farkında olup değerlendirebildikleri bir dönem başlamış bulunmaktadır.

Programın yapılandırmacı yaklaşımı benimsemiş olması ile üst düzey düşünme becerilerinden biri olan yansıtıcı düşünmenin dikkate alınması gereken bir konu olduğu fikri oluşmaktadır. Yansıtıcı düşünme ile yapılandırmacılık arasında sıkı bir ilişki vardır; çünkü birbirini destekleyen ve ortak amaçları olan yaklaşımlardır. Yapılandırma aşamasında bilgiyi sorgulamak için yansıtmaya ihtiyaç duyulurken; öğrenenin öğrenme sorumluluğunu alması, kendini ve süreci değerlendirebilmesi için de yapılandırma süreci geçirilmektedir. İlköğretim birinci kademe programları incelendiğinde öğrenenlerin aktif katılımını sağlamayı, bireysel farklılıklara duyarlı olmayı, yaşamın kendisinin bir ayna olmasını, çoklu zekâ alanlarını geliştirmeyi, öğrenenlere öğrenme sorumluluklarını vermeyi merkeze aldıkları gözlenmiştir. Tüm bunlar göz önünde tutulduğunda yeni ilköğretim programında yansıtıcı düşünme becerilerinin ve bu becerilerin geliştirilmesinin önemi üzerinde durulduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, 2005 ilköğretim programlarının dayandığı kuramsal dayanak ile yansıtıcı düşünmenin temel özellikleri arasında bir korelasyon göstermesi, programların yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmedeki etkisine yönelik araştırmaları gerekli kılmıştır. Ancak, ülkemizde bu konu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, araştırmaların sınırlı sayıda kaldığı ve yapılan bu

sınırlı sayıdaki araştırmaların da çoğunlukla öğretmen adayları ve öğretmenler üzerinde odaklandığı görülmektedir. Oysa öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin yansıtıcı düşüncelerinin önemi göz önünde bulundurulduğunda, bu konuda yapılan çalışmaların oldukça az olduğu göze çarpmaktadır. Geleceğin umutları olan çocukların yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirme fırsatını yakalayıp yakalayamadıklarını ortaya çıkarmak, eğitim ortamının düzenlenmesi açısından oldukça önemlidir. Bahsedilen bu durum, yapılacak yeni çalışmalara ihtiyaç olduğu gerçeğini oluşturmaktadır. Dolayısıyla, çalışmanın 5. sınıf düzeyini temele alarak yürütülmesine karar verilmiştir. Yapılan çalışmanın bu konuda alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, veri toplama aracının geliştirilmesi, uygulanması, verilerin toplanması ve analizinden söz edilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli:

Bu araştırma betimsel nitelikte olup tarama (survey) modeline dayalı nicel bir çalışmadır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2009: 77). Bu çalışmada da ilköğretim 5.sınıf ders programında öğrencilerin yansıtıcı düşüncelerini geliştirmeye yönelik düzeyi veri toplama aracı ile öğretmen görüşleri alınarak betimlenmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem:

Araştırmanın evreni, 2010-2011 eğitim-öğretim yılı itibariyle Sivas Merkez İlköğretim kurumunda görev yapan 659 öğretmenden oluşmaktadır. Çalışma grubu olarak ise, Sivas Merkez okullarından 32 ilköğretim okulunda görev yapmakta olan toplam 160 öğretmenden oluşmaktadır. Çalışmaya katılan ilköğretim birinci kademe 5.sınıf öğretmenlerinin cinsiyet, mesleki kıdem, mezun olunan okul ve yansıtıcı düşünme kavramının anlamını bilmelerine ilişkin görüşleri betimlenmeye çalışılmıştır. Araştırmaya katılan 160 kişiden 80'sinin (%50) erkek, diğer 80'sinin (%50) de kadın olduğu görülmüştür. Sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdemlerine bakıldığında; % 21,9'u 1-5 yıl arası, % 45'i 6-10 yıl arası, % 22,5'i 11-15 yıl arası ve % 10,6'sı 16-20 yıl arası mesleki kıdeme sahip oldukları görülmüştür. Sınıf öğretmenlerinin 70,6'sını eğitim fakültesi mezunu olan öğretmenler oluştururken, diğer fakültelerden mezun olan öğretmenler % 29,4 oranındadır. Yansıtıcı düşünme kavramının anlamını bildiğini ifade eden öğretmenler %78,1'lik bir dilimini oluştururken, bilmediğini ifade eden öğretmenler % 21,9'u oluşturmaktadır.

2.3. Veri Toplama Aracı:

Veri toplama aracı olarak kullanılan ölçek, 2010 yılında Demet Demiralp tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, ilköğretim birinci kademe programlarının öğrencilerin yansıtıcı düşüncelerini geliştirmeye etkisini belirlemek amacıyla

geliştirilmiştir. Yapılmakta olan çalışma için ölçek soruları uygun bulunmuş ve kullanılmasına karar verilmiştir. Ancak, orijinal ölçekte yer alan yansıtıcı düşünmeyi geliştirme yöntemlerinin kullanılma sıklıklarını ölçen 16 maddelik kısımdan bu çalışmada yararlanılmamıştır. Ölçeğin geliştirilme aşamaları Demiralp (2010) tarafından şu şekilde açıklanmaktadır:

‘...ilk olarak literatür taraması ve benzer ölçeklerin incelenmesi sonucunda 49 madde belirlenmiştir. Geliştirilen bu taslak için ilköğretim birinci kademedeki görev yapan öğretmenler ve konuyla ilgili uzmanlardan görüş alınmıştır. Öğretmen ve uzman görüşleri doğrultusunda 49 maddeden 47 madde üzerinde uzlaşma sağlanmıştır. Öğretmenlerin ve uzman kişilerin görüşleri doğrultusunda yapılan gerekli düzenleme ve değişikliklerin ardından 47 maddeden oluşan ölçek, ilköğretim birinci kademedeki görev yapan 153 öğretmene uygulanmış ve ön uygulama sonucu olarak veriler işleme alınmıştır. Veriler üzerinde faktör analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarında ölçeğin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0.931, Bartlett Testi ise 5878.247 olarak bulunmuştur. Buna göre Bartlett testi sonucu 0.05 düzeyinde ($p=0.000$) anlamlı çıkmıştır. Ölçeğe ilişkin yapılan faktör analizi sonuçları incelendiğinde, analize alınan 47 maddenin öz değeri 1’den büyük olan 8 faktör altında toplandığı görülmektedir. Bu faktörlerin ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans % 69.732’dir. Bu faktörlerin ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans % 69.732’dir. Bununla birlikte döndürme öncesinde birinci faktörün yol açtığı varyansın % 48.349 olması ölçeğin genel bir faktöre sahip olduğunu da göstermektedir. Diğer taraftan özdeğerlere göre belirlenen çizgi grafiğinin incelenmesi sonucunda birinci faktörden sonra yüksek ivmeli bir düşüş gözlenmektedir. Bu durum da ölçeğin genel bir faktöre sahip olabileceğini göstermektedir. Ayrıca component matrix tablosuna göre, 47 maddenin birinci faktör yük değerlerinin .45 ve .79 arasında değiştiği görülmektedir. Bu bulgular ölçeğin tek boyutlu olduğunu desteklemektedir.’’

‘... Ölçeğin uygulanması ile elde edilen puanların güvenilirliği Cronbach Alpha güvenirlik formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik kat sayısı 0.97 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu sonuca göre ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilir.’.....‘Hazırlanan ölçekte; ilköğretim birinci kademe programlarının öğrencilerin yansıtıcı düşüncelerini geliştirmedeki katkısına yönelik öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla “tamamen katılıyorum, katılıyorum, kısmen katılıyorum, katılmıyorum, hiç katılmıyorum”, öğretmenlerin yansıtıcı düşünmeyi geliştiren yöntemleri kullanma sıklıklarını belirlemek amacıyla da “her zaman, sık sık, bazen, nadiren, hiçbir zaman” şeklinde 5’li likert tipinde hazırlanmış bölümler yer almaktadır.....’ (Demiralp, 2010: 84-85).

Ölçek uygulaması ile elde edilen puanların güvenilirliğine Cronbach Alpha güvenirlik formülü ile hesaplanmıştır. Ölçeğin orijinal halinde güvenirlik katsayısı .97 olarak bulunmuş iken bu çalışmada elde edilen puanlar ile elde

dilen güvenilirlik kat sayısı .96 olarak bulunmuştur. Ölçeğin bu doğrultuda bir kez daha güvenilir olduğu söylenebilir.

2.4. Verilerin Analizi:

Ölçekten elde edilen veriler, bilgisayar ortamına aktarılmış ve SPSS 15 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Ölçekte yer alan 24 ve 43.sorular olumsuz madde oldukları için ters kodlanarak analiz edilmiştir. Öğretmenlere ait demografik bilgilerin tanımlanması, yüzdeler ve frekans yardımıyla hesaplanmıştır. Öğretmenlerin programın yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkisine dair görüşlerinin belirlemek için ölçeğin genel aritmetik ortalaması ve standart sapması verilmiştir. Ölçeğin genel aritmetik ortalamasının hangi aralığa tekabül ettiğini belirtmek için seçeneklere göre kodlanan puan aralığına dayalı aşağıda belirtilen aralıklar baz alınmıştır:

Hiç Katılmıyorum / Hiçbir Zaman 1.00 – 1.80

Katılmıyorum / Nadiren 1.81 – 2.60

Kısmen Katılıyorum / Bazen 2.61 – 3.40

Katılıyorum / Sık Sık 3.41 – 4.20

Tamamen Katılıyorum / Her Zaman 4.21 – 5.00

Ölçekten elde edilen verilerin dağılımına bakıldığında homojen dağılım göstermesi dolayısıyla parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Ölçekte 'cinsiyet, öğretmenlerin mezun oldukları okul' olarak yer alan demografik özellikler ile ölçekten alınan toplam puan arasında t-testi yapılmıştır. Ölçekte yer alan 'mesleki kıdem' demografik özelliği ile ölçekten alınan toplam puan arasında ise Varyans Analizi (Anova) yapılmıştır. Gruplar arası karşılaştırmalarda $p < 0.05$ anlamlılık düzeyi esas alınmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular, araştırma alt problemlerine uygun olarak tablolara dönüştürülerek yorumlanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın amacına uygun ölçek yoluyla toplanan verilerin analizine dayalı olarak elde edilen bulgular ve bulguların yorumlanması yer almaktadır.

3.1. Alt Amaçlara İlişkin Bulgular ve Yorumlanması

Bu bölümde, araştırmaya katılan ilköğretim 5. sınıf ders öğretmenlerine uygulanan ölçek ile elde edilen veriler alt amaçlar doğrultusunda ele alınmış ve yorumlanmıştır.

3.1.1. Sınıf Öğretmenlerinin İlköğretim 5.sınıf Ders Programlarının Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştirmesine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlanması

İlköğretim programlarının yansıtıcı düşünmeyi geliştirmedeki katkısına yönelik öğretmen görüşlerine ilişkin bulgular sunulmuştur. Ölçeğin genel aritmetik ortalaması 2.41 ve standart sapması ise .551'dir.

Tablo 1 Toplam Puanın Genel Aritmetik Ortalaması

	N	Ortalama	Ss
Toplam	160	2.41	.551

Tablo 1 incelendiğinde, ölçeğin genel aritmetik ortalamasının 2.41 olduğu görülmektedir. Seçeneklere göre kodlanan aritmetik ortalama incelendiğinde, ortalamanın 'Katılmıyorum' aralığına tekabül ettiği söylenebilmektedir. Bu doğrultuda, araştırmaya katılan öğretmenlerin genel olarak 'Katılmıyorum' aralığında cevap verdikleri anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, araştırmaya katılan öğretmenlerin ilköğretim 5. sınıf ders programının yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik olumsuz yönde görüş bildirdikleri çıkarımında bulunulabilmektedir.

3.1.1.1. İlköğretim 5.sınıf Ders Programının Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştirmedeki Etkisine Yönelik Bazı Değişkenlere Göre Öğretmenlerin Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlanması

Bu bölümde, ilköğretim 5.sınıf ders programının öğrencilerin yansıtıcı düşüncelerini geliştirmedeki düzeyine ilişkin öğretmenlerin görüşlerinin; cinsiyet, mesleki kıdem, mezun olunan okul değişkenlerine ilişkin bulgular ve yorumlanması yer almaktadır.

3.1.1.1.1. İlköğretim 5.sınıf Ders Programının Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştirmedeki Etkisine Yönelik Cinsiyet Değişkenine Göre Öğretmenlerin Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlanması

Öğretmenlerin 5.sınıf ders programının yansıtıcı düşünmeyi geliştirmedeki etkisine yönelik görüşlerinin cinsiyetlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla t-testi yapılmıştır. Yapılan t-testi sonuçları tablo-2'de verilmektedir. Cinsiyet değişkeni ile toplam puan arasındaki t-testi sonucunda t değeri .131 olarak bulunmuştur. Elde edilen p (0.896) değeri ise 0.05'ten büyüktür. Bay öğretmenlerin aritmetik ortalaması 2.42 iken bayan öğretmenlerin aritmetik ortalaması 2.41'dir.

Tablo-2 Toplam Puan ile Cinsiyet Arasındaki t-testi

Cinsiyetiniz	N	Ortalama	Ss	t	p
Bay	80	2.42	565	131	0.896
Bayan	80	2.41	.541		

* p<0.05

Tablo 2 incelendiğinde, ölçekten alınan toplam puan ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı görülmektedir. Arslan ve Bulut (2010), programın geneline ilişkin görüşleri arasında “cinsiyet” değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca, Şahin (2011), cinsiyet değişkeninin yansıtıcı düşünme eğilimine herhangi bir etkisinin olmadığı belirlemiştir. Ortalamalar incelendiğinde ise bay ve bayan öğretmenlerin ortalamalarının ‘Katılmıyorum’ aralığına tekabül ettiği görülmektedir. Buradan hareketle, öğretmenlerin programın yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmediğini düşündükleri anlaşılmaktadır. Bay öğretmenlerin az bir farkla bayan öğretmenlere göre aritmetik ortalamalarının yüksek olduğu ifade edilebilir. Arslan ve Bulut (2010) ise, hem bay hem de bayan öğretmenlerin programda öngörülen kazanımlar, kapsam, değerlendirme gibi alt boyutları ile programın genelini uygulamada “orta” düzeyde etkili olduğu yönünde görüş bildirdiklerini belirtermektedir.

3.1.1.1.2. İlköğretim 5.sınıf Ders Programının Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştirmedeki Etkisine Yönelik Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Öğretmenlerin Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlanması

Öğretmenlerin 5.sınıf ders programının yansıtıcı düşünmeyi geliştirmedeki katkısına yönelik görüşlerinin mesleki kıdem değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla varyans analizi yapılmıştır. Tablo 3 öğretmenlerin mesleki kıdemleri ve toplam puanları arasında yapılan varyans analizi sonuçlarını göstermektedir. F değeri 0.833 p değeri ise 0.478 olarak bulunmuştur. Aritmetik ortalamaları incelendiğinde, 1-5 yıl arası 2.48, 6-10 yıl arası 2.45, 11-15 yıl arası 2.30, 16-20 yıl arası 2.35 olduğu görülmektedir.

Tablo-3 Toplam Puan ve Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerinin Varyans Analizi

*p<0.05

Mesleki Kıdem	N	$\bar{x}$	Ss		KT	sd	F	p
1-5 yıl	35	2.48	.59	Gruplar arası	0.76	3	0.83	.47
6-10 yıl	72	2.45	.53	Gruplar içi	47.6	156		
11-15 yıl	36	2.30	.61		48.4	159		
16-20 yıl	17	2.35	.37		Toplam			
Toplam	160	2.41	.55					

Tablo 3 incelendiğinde, p değerinin 0.05'ten büyük olduğu görülmektedir. Bu durumda mesleki kıdem ile toplam puan arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı görülmektedir. Literatürde benzer sonuçlara ulaşıldığı saptanmıştır (Arslan ve Bulut, 2010; Meral ve Semerci,2009; Kaf Hasırcı ve Sadık, 2011). Aritmetik ortalamalar incelendiğinde ise, mesleki kıdemlerine göre öğretmenlerin görüşlerine yönelik büyük bir fark olmaması ile birlikte aritmetik ortalamalar içinde en yüksek olan 1-5 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin olduğu görülmektedir. Mesleki kıdemlerinin aritmetik ortalamaları SKPA'ya göre 'Katılmıyorum' aralığına tekabül ettiği görülmektedir. Ancak, yeni mezun öğretmenlerin programın yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik görüşlerine daha az düzeyde katılmadıkları söylenebilmektedir. Ayrıca, araştırmaya katılan 160 kişinin yarısına yakın kısmını oluşturan 6-10 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin aritmetik ortalamaları ikinci sırada yer aldığı ve genel ortalamanın üzerinde olduğu görülmektedir. Nitekim, Meral ve Semerci (2009), çalışmasında "sürekli ve amaçlı düşünme" alt boyutunda 1-5 yıl ve 6-10 yıl çalışmış olan öğretmenlerin ortalamalarındaki düzeyle ($\bar{X}_{1-5yıl} = 4,29$, $\bar{X}_{6-10yıl} = 4,05$) de benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır.

3.1.1.1.3. İlköğretim 5.sınıf Ders Programının Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştirmedeki Etkisine Yönelik Mezun Olunan Okul Değişkenine Göre Öğretmenlerin Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlanması

Öğretmenlerin 5.sınıf ders programının yansıtıcı düşünmeyi geliştirmedeki katkısına yönelik görüşlerinin mezun olunan okula göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla t-testi yapılmıştır. Toplam puan ile öğretmenlerin mezun oldukları okullar arasındaki t-testi sonuçları tablo-4'te verilmektedir. Elde edilen t değeri 0.32 iken p değeri 0.975 olarak bulunmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunu eğitim fakültesi mezunları oluşturmaktadır. Aritmetik ortalamalar incelendiğinde ise, eğitim fakültesi mezunlarının ortalaması 2.41 iken, diğer fakültelerden mezunların ortalaması 2.42 olduğu görülmektedir.

Tablo-4 Toplam Puan ile Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okul Arasındaki t-testi

Mezun Olunan Okul	N	Ortalama	Ss	t	p
Eğitim Fakültesi	113	2.41	.567	0.32	0.975
Diğer	47	2.42	.517		

*p< 0,05

Tablo 4 incelendiğinde, p değeri 0.05 değerinden büyük olmasıyla mezun olunan okul ve toplam puan arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı görülmektedir. Aritmetik ortalamalar incelendiğinde ise, aritmetik ortalamaların birbirine yakın olduğu ve her iki grubun da SKPA'ya göre 'Katılmıyorum' aralığında cevap verdikleri görülmektedir. Ancak, eğitim fakülteleri mezunlarının diğer fakültelere oranla programın yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik görüşlerine daha üst düzeyde katılmadıkları görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun eğitim fakültesi mezunlarının oluşturduğu düşünülürse, öğretmenlerin 5.sınıf programının öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik görüşlerinin 'Katılmıyorum' düzeyinde oldukları çıkarımında bulunulabilir. Eğitim fakültelerinde yansıtıcı düşünme becerileri gibi üst düzey düşünme biçimlerine dair bir farkındalık oluşturulmaya çalışıldığı göz önüne alınırsa, diğer fakültelerden mezun olan öğretmenlere oranla daha gerçekçi bir sonuç yansıtıkları düşünülebilir. Nitekim, Köksal ve Demirel (2008) yürüttükleri çalışmada, sınıf öğretmenliği programına yönelik; tasarım kararları, öğretime hazırlık, öğretme-öğrenme süreci ve değerlendirme süreçlerini yansıtma

boyutlarında ilgili sonuçlara ulaşmakta ve yansıtıcı düşünme eğitiminin öğretmen adaylarının planlama, uygulama ve değerlendirme süreçlerine olumlu katkılar sağladığını vurgulamaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde araştırmanın bulgularına göre şekillenen sonuçlara ve bu sonuçlara bağlı olarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. İlköğretim 5.sınıf Ders Programının Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştirmedeki Etkisine Yönelik Cinsiyet Değişkenine Göre Öğretmenlerin Görüşlerine İlişkin Sonuç ve Öneriler

• Aritmetik ortalamalar incelendiğinde, bay ve bayan öğretmenlerin ortalamalarının 'Katılmıyorum' aralığına tekabül ettiği sonucuna ulaşılmaktadır. Öğretmenlerin programın yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmediklerini düşündükleri sonucuna ulaşılmaktadır. *Bu anlamda, uygulayıcıların eğitim programlarının ve bu programların hayata geçirilmesinde yaşanan aksaklıkları gidermesi gereklidir.*

• Araştırma, programın öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik öğretmen görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla yürütülmüştür. *Bu anlamda, öğretmen görüşlerine ek olarak öğrencilerin, müfettişlerin de görüşleri alınarak yapılan çalışma desteklenebilir.*

• Bu araştırma, ilköğretim 5.sınıf ders programının öğrencilerin yansıtıcı düşüncelerini geliştirmedeki düzeyini belirlemek amacıyla yapılmıştır. *Bu anlamda araştırmacılar, diğer öğretim kademelerinde de bu konuda çalışmalar yapmalıdır.*

5.2. İlköğretim 5.sınıf Ders Programının Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştirmedeki Etkisine Yönelik Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Öğretmenlerin Görüşlerine İlişkin Sonuç ve Öneriler

• Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre aralarında büyük bir farklılık olmamasına rağmen yeni mezun öğretmenlerin kıdemli öğretmenlere nazaran programın öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik görüşlerindeki katılmama düzeylerinin daha düşük olduğu görülmüştür. *Bu doğrultuda araştırmacılar, öğretmenlerin katılmama nedenlerini araştırmak adına nitel çalışmalar yürüterek bu konuyu desteklemelidir.*

• Araştırmada, yeni mezun öğretmenlerin kıdemli öğretmenlere nazaran programın öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik görüşlerindeki katılmama düzeylerinin daha düşük olduğu görülmüştür. *Elde edilen sonuç doğrultusunda araştırmacılar, mesleki kıdemle birlikte yansıtıcı düşünmeye olan yaklaşımın belirlenmesi adına hizmet öncesi öğretmen adayları ile hizmet sürecinde olan öğretmenlerin yansıtıcı düşünmeye olan tutum ve algıları konusunda çalışma yapmalıdır.*

5.3. İlköğretim 5. sınıf Ders Programının Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştirmedeki Etkisine Yönelik Öğretmenlerin Mezun Olunan Okula Göre Görüşlerine İlişkin Sonuç ve Öneriler

• Eğitim fakülteleri mezunlarının, diğer fakültele oranla programın yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik görüşlerine daha üst düzeyde katılmadıkları görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunu eğitim fakültesi mezunlarının oluşturduğu düşünülürse, 5.sınıf programının öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik öğretmenlerin görüşlerinin ‘Katılmıyorum’ düzeyinde olduğu söylenebilir. *Eğitim Fakülteleri, teorik eğitimin yanında mesleki uygulamaların arttığı ve devamlı mesleki gelişimini sağlayan uygulamaya yönelik yansıtıcı öğretim, mikro öğretim, seminerler ve eylem araştırmaları gibi çağdaş yaklaşımlara da yer vermelidir.*

KAYNAKÇA

- ACAT, M. B. (2005). Öğrenci Merkezli Eğitimde Öğrenme Ortamı Boyutlarının Düzenlenmesi. *V. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Sempozyumu*, Sakarya.
- ALP, S., Taşkın, S. Ç. (2008). Eğitimde Yansıtıcı Düşüncenin Önemi ve Yansıtıcı Düşüncüyü Geliştirme. *Milli Eğitim Dergisi*, 178, 311-320.
- ARSLAN, S., Bulut, İ. (2010). İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications* (11-13 Ekim) Antalya.
- BAYRAK, F. (2010). *Ağ Günlük Uygulamasının Yansıtıcı Düşünme Becerisi Üzerine Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- CAMPOY, R. W., Radcliffe, R. (2002). Reflective Decision-Making and Cognitive Development: A Descriptive Study Comparing the Reflective Levels of Pre-service and In-service Teachers. *Annual Meeting of American Educational Research Association*, New Orleans.
- DEMİRALP, D. (2010). *İlköğretim Birinci Kademe Programlarının Öğrencilerin Yansıtıcı Düşüncelerini Geliştirmeye Etkisine Yönelik Öğretmen Görüşleri (Elazığ İli Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- DEMİREL, Ö. (2010). *Eğitimde Program Geliştirme*. (12. Basım) Ankara: Pegem Yayıncılık.
- EKİZ, D. (2006). Kendini ve Başkalarını İzleme: Sınıf Öğretmeni Adaylarının Yansıtıcı Günlükleri. *İlköğretim Online e-Journal*, 5 (1).
- FER, S. (2005). 1923 Yılından Günümüze Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programları Üzerine Bir İnceleme. *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu*, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi ve Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, (7-9 Aralık) İstanbul.

- GÖMLEKSİZ, N. ve Dilci, T. (2007). Yeni İlköğretim Programının Getirdiği Yeniliklerin İşlevselliğine Dönük İlköğretim Müfettişlerinin Algıları: Nitel bir çalışma. *Eğitim Sempozyumu Çukurova Üniversitesi, Adana*.
- KAF Hasırcı, Ö. ve Sadık, F. (2011). Sınıf Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (2), 195-210.
- KARASAR, N. (2009). *Bilimsel Araştırma*. (20. Baskı) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- KÖKSAL, N. ve Demirel, Ö. (2008) . Yansıtıcı Düşünmenin Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulamalarına Katkıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*, 34, 189-203
- MEB TTKB. (2006a). İlköğretim Türkçe Dersi (6. 7. 8. Sınıflar) Öğretim Programı. <http://ttkb.meb.gov.tr>
- MEB TTKB. (2006b). İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi (6. 7. 8. Sınıflar) Öğretim Programı. <http://ttkb.meb.gov.tr>
- MEB TTKB. (2006c). İngilizce Dersi (4-8. Sınıflar) Öğretim Programı. <http://ttkb.meb.gov.tr>
- MEB TTKB. (2008). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (6. 7. Sınıflar) Öğretim Programı. <http://ttkb.meb.gov.tr>
- MEB TTKB. (2009). İlköğretim Matematik Dersi (6.-8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu. <http://ttkb.meb.gov.tr>
- MERAL, E., Semerci, Ç. (2009).Yeni (2006) İlköğretim İngilizce Programını Uygulayan Öğretmenlerin Eleştirel ve Yansıtıcı Düşünceleri. *Doğu Anadolu Bölge Araştırmaları (DAUM)*, 50-54.
- PHAN, H. P. (2009). Exploring Students' Reflective Thinking Practice, Deep Processing Strategies, Effort, And Achievement Goal Orientations. *Educational Psychology*, 29 (3).
- RODRÍGUEZ, Y. E., Sjoström, B. R., Alvares, I. (1998). Critical Reflective Teaching: A Constructivist Approach to Professional Development in Student Teaching. *Annual Meeting of American Association of Colleges for Teacher Education*, New Orleans.
- ŞAHİN, A. (2011). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi. *ASOS Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (37).
- ŞANAL Erginel, Ş. (2006). *Developing Reflective Teachers: A Study on Perception and Improvement of Reflection in Pre-Service Teacher Education*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- TAGGART, G. L., Wilson, A. P. (2005). *Promoting Reflective Thinking in Teachers*, 50 *Action Strategies (Second Edition)*. Corwin Press.
- TAGHİLOU, M. R. (2007). From Reflective Teaching to Effective Learning: A New Class Order. *Iranian Journal of Language Studies*, 1(2).
- TAŞPINAR, M. (2009). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Data Yayınları.

- TEKKAYA ,C., Çakıroğlu, J., Savran, A. (2005). Yansıtıcı Öğretmen Eğitimi: Bir Eylem Araştırması. *XIV Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*. (28-30 Eylül) Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli.
- TEZCİ, E. & Gürol, A. (2003). **Oluşturmacı Öğretim Tasarımı ve Yaratıcılık**. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 2 (1).
- ÜNVER, G. (2003). **Yansıtıcı Düşünme**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- YOON, H. G.& Kim, M. (2010). Collaborative Reflection through Dilemma Cases of Science Practical Work during Practicum. *International Journal of Science Education*, 32 (3).
- YORULMAZ, M. (2006). İlköğretim I. Kademesinde Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünmeye İlişkin Görüş ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.